

ALICJA G. GÄNTNER

Możliwości rozwoju turystyki leśnej w Bieszczadach

Возможности развития лесного туризма в Бещадах

Possibilities of the development
of a forest tourism
at Bieszczady mts.

Rozwój ruchu turystycznego uzależniony jest od wielu czynników. Do najważniejszych należą z jednej strony wzrost gospodarczy kraju, osiągnięty i przewidywany poziom dobrobytu materialnego ludności oraz liczba ludności w określonych grupach wieku, a z drugiej — podaż odpowiednio zagospodarowanych terenów nadających się do uprawiania różnych form i rodzajów turystyki.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie roli i miejsca regionu bieszczadzkiego w zaspokajaniu społecznych potrzeb w zakresie turystyki i wypoczynku na tle rozwoju krajowego ruchu turystycznego oraz perspektyw i możliwości aktywizacji gospodarczej Bieszczad.

I

Ruch turystyczny jest zjawiskiem ekonomicznym o wieloaspektowym wpływie na życie gospodarcze (3, 4, 9, 12, 13). Stanowi on istotny, a często jedyny dopuszczalny element aktywizacji gospodarczej regionów turystycznych. Zapotrzebowanie na usługi w zakresie turystyki i wypoczynku pociąga bowiem za sobą uruchomienie różnych działów gospodarki turystycznej. Rozwój turystyki powoduje zwiększony przyływ pieniędzy do regionów turystycznych, co stanowi jedną z podstaw rozwoju gospodarczego tych regionów (5). Działalność usługowa ma wysoką efektywność ekonomiczną — koszt jednego miejsca pracy w usługach jest stosunkowo niski, podczas gdy dochody uzyskiwane drogą rozwijania działalności usługowej częstokroć nie ustępują dochodom z działalności materialnej (13). Rozwój usług prowadzi też do wzrostu dochodów miejscowej ludności.

Drugi, nie mniej ważny aspekt ekonomiczny ruchu turystycznego stanowi jego rola w racjonalnym gospodarowaniu czasem wolnym. Wynika stąd potrzeba badania form i rodzajów ruchu turystycznego oraz dynamiki i kierunków jego rozwoju. Dlatego w powiązaniu z prognozami roz-

woju gospodarczego kraju i na podstawie prognoz demograficznych opracowuje się prognozy rozwoju ruchu turystycznego. Prognozy te opracowywane są w przekroju trzech rodzajów ruchu turystycznego, a mianowicie turystyki pobytowej, wycieczkowej i weekendowej (wypoczynek świąteczny).

Odnowa sił człowieka wraz z regeneracją środowiska, w którym on żyje, stanowią obecnie ważny problem techniczny, organizacyjny i społeczny. Ogromną rolę w jego rozwiązywaniu odgrywają pozagospodarcze oddziaływania lasu, wszechstronnego narzędzia rekultywacji środowiska i regeneracji sił człowieka. Jednakże odporność lasu na wpływy antropogeniczne jest stosunkowo niewielka. Rozszerzanie pozagospodarczych, a zwłaszcza turystyczno-wypoczynkowych, świadczeń lasu wymaga zatem starannego harmonizowania ich z możliwościami sił przyrody i wymogami jej ochrony, a przede wszystkim — zachowania rozsądnego umiaru. Udośćpniając las dla celów rekreacyjnych należy pamiętać, że ma on służyć nie tylko jednemu, obecnemu pokoleniu, oraz że wymagania stawiane w tym zakresie lasom stają się coraz poważniejsze i obejmują coraz szerszy wachlarz świadczeń (6, 7, 10).

Nasilenie badań nad rekreacyjnymi funkcjami lasu wiąże się ze wzrostem ilości ludzi szukających odpoczynku na terenach leśnych. Wzrost ten wynika z ograniczenia przestrzennego terenów turystycznych i ze specyficznych, niezastąpionych walorów rekreacyjnych terenów leśnych. Badania nad kształtowaniem się zapotrzebowania społecznego na turystyczno-wypoczynkowe świadczenia lasu prowadzi się w wielu krajach na świecie, między innymi w USA. Stwierdzono tam, że w okresie od 1920 do 1969 r. liczba statystycznych turystów w lasach państwowych i federalnych wzrosła z 4 mln do 130 mln osób rocznie. Prognoza na 2000 r. zakłada wzrost tej liczby do 600 mln (8). Według innych opracowań (2) w 2000 r. odwiedzi te lasy 1000—2500 mln statystycznych wycieczkowiczów. Oznacza to przeszło dziesięciokrotny wzrost potrzeb wypoczynkowych w okresie objętym prognozą.

W Polsce, jak dotąd, nie prowadzi się na szeroką skalę tego rodzaju badań. Jednakże ogólnokrajowe prognozy rozwoju ruchu turystycznego dostarczają podstaw do przewidywań odnośnie do potrzeb i możliwości rozwoju działalności turystycznej, rozwoju usług ruchu turystycznego i rozbudowy urządzeń towarzyszących. Na podstawie tych przewidywań także przedsiębiorstwa lasów państwowych podejmują zadania w zakresie turystycznego zagospodarowania tych obiektów i kompleksów leśnych, które z racji swego położenia, charakteru i wysokich walorów przyrodniczych i rekreacyjnych stanowią tereny odpowiednie dla turystyki i wypoczynku człowieka.

II

Plany turystycznego zagospodarowania kraju określają szczegółowe warunki, jakim winny odpowiadać tereny uznane za turystyczno-wypoczynkowe, zaliczając je do różnych grup z uwagi na stopień ich atrakcyjności fizjograficznej i folklorystycznej. Wśród terenów o szczególnie wysokich walorach znalazły się Bieszczady, stanowiące najbardziej na południowy wschód wysunięty skrawek Polski. Pasma górskie tworzące Bieszczady rozciągają się na przestrzeni ok. 60 km, między Beskidem Niskim a Biesz-

czadami Centralnymi, leżącymi na terytorium Ukraińskiej SRR. Bieszczady należą do najbardziej lesistych regionów Polski¹ i ich zagospodarowanie turystyczne dotyczy przede wszystkim terenów leśnych. Należy zaznaczyć, że w prawidłowym rozwijaniu rekreacyjnych świadczeń lasów bieszczadzkich, podobnie jak i pozostałych lasów polskich, występują pewne trudności, wynikające między innymi z niedoinwestowania, a także braku odpowiedniej kadry wyspecjalizowanej w organizowaniu i zarządzaniu ruchem turystycznym na terenach leśnych.

Bieszczady, nazywane do 1939 r. Beskidem Wschodnim (11), stanowiły wówczas gęsto zaludniony teren, z gospodarką nastawioną na hodowlę i produkcję dóbr leśnych. Lata wojenne, a zwłaszcza utrzymująca się do połowy 1947 r. działalność nacjonalistycznych sotni UPA, pozostawiły Bieszczady tak zdewastowane, że właściwie do dziś nie zdołały one dorównać pod względem rozwoju gospodarczego reszcie kraju.

Do końca lat 50 Bieszczady pozostawały poza zasięgiem zainteresowań władz centralnych i wojewódzkich jako teren wymagający wyjątkowo wysokich nakładów na odbudowę zniszczonego potencjału gospodarczego. W tej specyficznej sytuacji w całkowicie wyludnionych Bieszczadach znakomite warunki rozwoju znalazł świat roślinny i zwierzęcy.

Bieszczady pod względem rzeźby terenu charakteryzują się długimi pasmami górskimi, które biegną niemal równolegle do siebie z północnego zachodu na południowy wschód, osiągając kulminację wysokości — 1348 m n.p.m. — w grupie Tarnicy. Głównym elementem sieci rzecznej Bieszczad jest San, zbierający wody z całego obszaru tutejszych gór i pogórza. Najciekawszy obiekt wodny Bieszczad stanowią połączone ze sobą sztuczne jeziora, Solińskie i Myczkowieckie, tworzące tzw. Morze Bieszczadzkie, powstałe ze spiętrzenia wód Sanu i wpadającej do niego Solinki. Spiętrzenie wód w widłach rzek nadało zalewowi charakterystyczny dwuramienny kształt.

Teren Bieszczad jest zasobny w wody powierzchniowe. Są one wyjątkowo czyste (I i II klasa czystości), a górskie potoki mają dość znaczny (do 50 m³/sek.) przepływ wody (15). Kierunek biegu rzek wykazuje pewną regularność — wody spływają naprzemian to południkowo z pasm górskich, to równoleżnikowo dolinami oddzielającymi pasma, tworząc malownicze przełomy.

Rusztowy układ pasm górskich w Bieszczadach sprzyja przewadze wiatrów wschodnich i północno-zachodnich oraz penetracji klimatu kontynentalnego ze wschodu i oceanicznego z północnego zachodu. Zaznacza się też wpływ suchego i ciepłego klimatu Niżu Węgierskiego. Wynika stąd duże zróżnicowanie temperatury i opadów na południowych i północnych stokach oraz między wschodnią i zachodnią częścią Bieszczad.

Strefa wielogatunkowych lasów z udziałem dębu i grabu sięga w Bieszczadach do wysokości 450—500 m n.p.m. Powyżej rozciąga się strefa lasów bukowych i bukowo-jodłowych, przy czym charakterystyczny jest dla Bieszczad brak strefy świerczyn wysokogórskich. Górna granica lasów bukowych, niekiedy znacznie obniżona wskutek działalności człowieka, przebiega w zachodniej części Bieszczad na wysokości 1060—1080 m n.p.m., we wschodniej ok. 100 m wyżej, dochodząc maksymalnie do 1260 m wysokości n.p.m. Powyżej piętra buczyn rozciągają się charakterystyczne dla Bieszczad połoniny, stanowiące od wieków tereny wypa-

¹ Wskaźnik lesistości dla b. powiatu bieszczadzkiego wynosi 50%.

sowe bydlą i owiec. Ponad górną granicą lasów spotkać można niekiedy zarośla olszy zielonej, która rozprzestrzeniła się na tym terenie w okresie powojennym, podobnie jak na terenach zniszczonych osiedli ludzkich bujnie rozrosła się olsza szara.

Lasy bieszczadzkie są potencjalnie wysoko wydajną bazą surowcową drewna, jedną z najbogatszych w kraju, przy czym bieszczadzkie drewno bukowe stanowi ok. 25% zasobów krajowych. Korzystne warunki klimatyczne i glebowe umożliwiają osiąganie 2—3-krotnie wyższych przyrostów niż na nizinach (7). W strukturze typów siedliskowych dominują najżyźniejsze, przy czym las górski zajmuje ok. 90% powierzchni. W udziale klas wieku ok. 1/3 masy przypada na drzewostany rębne i przeszłorębne. Zajmują one ponad 25% powierzchni leśnej Bieszczad, która łącznie w ośmiu nadleśnictwach bieszczadzkich stanowi prawie 142 tys. ha. Zasobność lasów bieszczadzkich szacowana jest na 26,1 mln m³, zaś roczny etat wynosi 561 tys. m³ (1, 7).

III

Pod koniec lat 50 „odkryto” Bieszczady, najpierw jako teren turystyczny, potem — rezerwowy areał ziemi bogatej w surowce mineralne i źródła wód leczniczych. Z tego okresu datują się też pierwsze poważniejsze próby zagospodarowania Bieszczad. Intensywniejszy rozwój gospodarczy Bieszczad zaczyna się w końcu lat 60, od zbudowania zapory i hydroelektrowni w Solinie-Myczkowcach. Aktualnie obowiązujące Uchwały Rady Ministrów (nr 35/69 i 35/73) dotyczące rozwoju Bieszczad do 1980 r. kładą główny nacisk na trzy elementy aktywizacji gospodarczej regionu: leśnictwo, hodowlę zwierząt oraz usługi turystyczno-wypoczynkowe, uznając te ostatnie za główną funkcję rozwojową Bieszczad po 1980 r. Przyczyniło się to między innymi do utworzenia w 1972 r. Wschodnio-Beskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, w rok później zaś do powołania Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

Bieszczady zlokalizowane są pod względem dostępności komunikacyjnej niezbyt korzystnie. Ciągłe też nie są jeszcze w dostatecznym stopniu wyposażone w infrastrukturę turystyczną, brak tu (poza najbliższym otoczeniem Morza Bieszczadzkiego) warunków do komfortowego biernego wypoczynku. Znaczenie Bieszczad dla krajowego ruchu turystycznego tkwi więc przede wszystkim w unikalnym uroku dzikiej przyrody i krajobrazu nie zszpeconego nadmiernym, nieracjonalnym zagęszczeniem urządzeń infrastrukturalnych. Te właśnie cechy należą do głównych atutów przesądzających o atrakcyjności regionu, obok walorów klimatycznych, bogatych zasobów przyrody (lasy, czyste wody), licznych źródeł wód leczniczych (solanki, szczawy) i charakterystycznego ukształtowania terenu.

Bieszczady zajmują ok. 0,9% powierzchni kraju, zamieszkuje tu 0,2% ludności Polski. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 24 osoby na 1 km², przy 105 osobach na 1 km² dla całej Polski. W miastach mieszka zaledwie 12% ludności, przy czym odpowiedni wskaźnik dla Polski wynosi 52,2%. Udział powierzchni leśnej Bieszczad w krajowym areale lasów wynosi 2% (14).

Istniejąca baza turystyczna, intensywnie rozbudowywana, stanowi 3% bazy krajowej (14). Wymienione czynniki wskazują na duże potencjalne

możliwości udziału Bieszczad w zaspokajaniu krajowego zapotrzebowania społecznego tak na tereny turystyczno-wypoczynkowe jak i na usługi z tego zakresu.

Początki ruchu turystycznego na terenie Bieszczad były stosunkowo skromne. W wyludnionym, dzikim i pozbawionym dróg zakątku kraju można było uprawiać wyłącznie pieszą turysytkę kwalifikowaną. Liczba turystów nie przekraczała kilku tysięcy osób rocznie. W późniejszym okresie, w związku z intensywnym rozwojem społeczno-gospodarczym omawianego regionu rozwinęła się tu również na szerszą skalę masowa turystyka. Według danych Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki (WKKFiT) w Rzeszowie ruch turystyczny w latach 1960—1975 kształtował się w Bieszczadach następująco:

1960 r. —	100 tys. osób
1965 r. —	500 tys. osób
1970 r. —	1200 tys. osób
1975 r. —	2200 tys. osób

W 1975 r. udział Bieszczad w krajowym ruchu turystycznym wynosił ok. 2,5%. Zgodnie z przewidywaną tendencją dynamicznego wzrostu ruchu turystycznego rzeszowski WKKFiT zakładał w 1975 r. następującą prognozę turystyki w Bieszczadach:

1976 r. —	2450 tys. osób
1977 r. —	2700 tys. osób
1978 r. —	3000 tys. osób
1979 r. —	3250 tys. osób
1980 r. —	3500 tys. osób

W przekroju poszczególnych rodzajów turystyki wartości te przedstawiają się następująco (w tys. osób):

	1970 r.	1975 r.	1980 r.
turystyka pobytowa	350	600	1000
turystyka wycieczkowa	650	900	1200
turystyka weekendowa	200	700	1300
razem	1200	2200	3500

W ruchu turystycznym w Bieszczadach przeważają wycieczki (45%) i wypoczynek świąteczny (30%). Turystyka pobytowa, z uwagi na niedostateczną bazę noclegową, stanowi zaledwie 25%.

Charakterystyczną cechą ruchu turystycznego w Bieszczadach jest jego sezonowość — główne nasilenie przypada na okres letni. Biorąc jednak pod uwagę stopniowy rozwój infrastruktury turystycznej można zakładać, że nastąpi zwiększenie się ruchu turystycznego także w pozostałych okresach roku.

Zagospodarowanie Bieszczad dla potrzeb ruchu turystycznego ma przebiegać, zgodnie z założeniami Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie z dnia 4.XII.1972 r., w zorganizowanych formach przestrzennych, tj. pasmami o charakterze:

- a) wypoczynkowo-turystycznym (Rabe — Jabłonki — Baligród; Stuposiany — Tworylne; Sękowa — Gładyszów — Krempna — Komańcza,

z tym że z tego ostatniego pasma w Bieszczadach znajduje się tylko Komańcza),

- b) wypoczynkowo-turystyczno-sportowym (Cisna — Ustrzyki Dolne),
- c) wypoczynkowo-turystyczno-uzdrowiskowym (Solina — Myczkowce),
- d) wypoczynkowo-uzdrowiskowo-turystycznym (Czarna — Ustrzyki Dolne).

W obrębie tych pasm przewiduje się budowę obiektów związanych z potrzebami odnowy sił człowieka, głównie takich jak: sanatoria i zakłady przyrodolecznicze, domy wypoczynkowo-wczasowe zakładów pracy (tzw. zamknięta baza noclegowa), domy i hotele wycieczkowo-turystyczne (tzw. otwarta baza noclegowa), campingi i pola namiotowe (tzw. lekka baza turystyczna).

Analizując przewidywany dla Bieszczad rozwój ruchu turystycznego na tle prognoz krajowych w tym zakresie (tab. 1) należy stwierdzić, że

Tabela 1

**Ruch turystyczny w Bieszczadach
na tle prognoz krajowego ruchu turystycznego
(do 1980 r.)**

Rodzaj turystyki	Ruch turystyczny 1970			Ruch turystyczny 1980		
	w kraju	w Bieszczadach		w kraju	w Bieszczadach	
		mln	%		mln	%
pobytowa	8,1	0,35	3,09	14,4	1,0	7,0
wycieczkowa	18,9	0,65	1,80	25,9	1,2	4,6
wypoczynek						
świąteczny	35,5	0,20	1,60	66,5	1,3	2,0
razem	62,5	1,20	2,00	106,2	3,5	3,3

Źródło: dane WKKTiF w Rzeszowie, prognozy Dep. Ruchu Turystycznego GKKFiT oraz obliczenia własne.

udział Bieszczad w krajowym ruchu turystycznym wykazuje stałą tendencję rosnącą, z uwagi zaś na wysoką lesistość Bieszczad ruch turystyczny koncentruje się w tym regionie głównie na terenach leśnych. Jednakże pojemność turystyczna istniejących leśnych obiektów rekreacyjnych, zajmujących w 1974 r. powierzchnię ok. 11 ha, wynosi zaledwie 1040 osób dziennie, co w stosunku rocznym stanowi, z uwagi na sezonowość turystyki, zaledwie 0,35% ruchu turystycznego w Bieszczadach. Wynika z tego, że Bieszczady są regionem należącym pod względem turystycznego zagospodarowania lasu do najuboższych w kraju (tab. 2). Wiele przedsięwzięć związanych z osiągnięciem pełnego poziomu zagospodarowania turystycznego jest jeszcze w sferze projektów. Można więc tu wykorzystać pozytywne i negatywne doświadczenia innych regionów odnośnie do kształtowania się turystyki, zwłaszcza na terenach leśnych i jej wpływów na środowisko. Powinno to pozwolić na taką organizację turystyki w Bieszczadach, aby mogły one zachować w możliwie wysokim stopniu swój naturalny charakter, zwłaszcza że cały teren Bieszczad został objęty ochroną w wyniku utworzenia Wschodnio-Beskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

**Stan zagospodarowania turystycznego nadleśnictw bieszczadzkich
na 31 XII 1975 r.**

Nadleś- nictwo	Rodzaj zagospodarowania							
	Camping		Pole biwakowe		Parking śródleśny		Miejsce posto- ju pojazdów	
	liczba	pow. w ha	liczba	pow. w ha	liczba	pow. w ha	liczba	pow. w hu
Baligród	—	—	3	1,9	1	0,6	—	—
Brzegi Dolne	—	—	—	—	—	—	—	—
Cisna	—	—	2	0,9	—	—	1	0,3
Komańcza	—	—	1	0,3	—	—	—	—
Lesko	—	—	3	2,4	—	—	—	—
Lutowiska	1	1,0	—	—	—	—	—	—
Stuposiany	3	3,0	—	—	—	—	—	—
Wetlina	1	1,0	3	1,5	—	—	—	—
razem	5	5,0	12	7,0	1	0,6	1	0,3

Źródło: dane OZLP w Krakowie.

IV

Przedstawione w niniejszym opracowaniu rozważania wskazują na pilną potrzebę dostosowywania lasów bieszczadzkich do coraz pełniejszego świadczenia usług turystyczno-wypoczynkowych. Opracowań metodycznych wymagają zwłaszcza zagadnienia związane ze szczegółowym ustalaniem pojemności turystycznej lasów i harmonizowania z nią rozmiarów, zakresu i sposobów turystycznego wykorzystania lasu. Celowe byłoby też między innymi opracowanie metod statystycznej ewidencji turystyki leśnej, zwłaszcza na terenach o tak wysokim wskaźniku lesistości jak Bieszczady. Umożliwia to bowiem sterowanie ruchem turystycznym i zmniejsza niebezpieczeństwo przekraczania pojemności turystycznej terenów leśnych, prowadzące do nieodwracalnej degradacji środowiska. Badania naukowe dające podstawę do podejmowania skutecznych działań o charakterze profilaktycznym, obok prowadzenia na szeroką skalę akcji popularyzatorsko-wychowawczej, odgrywać tu będą doniosłą rolę. Jest to zagadnienie szczególnie ważne z uwagi na rosnące znaczenie lasu jako specyficznego, o wszechstronnym charakterze oddziaływania, elementu odnowy sił człowieka, który sam jest jednak stosunkowo mało odporny na wpływy antropogeniczne.

Z Instytutu Ekonomiki Leśnictwa
i Organizacji Gospodarstwa Leśnego
AR w Krakowie

1. Chodzicki E. — Krainy, dzielnice i obwody leśno-fizjograficzne południowo-zachodniej Polski. „Sylwan”, 1948.
2. Clawson M., Knetsch J. — Economics of Outdoor Recreation. Baltimore 1966.
3. Douglass R. W. — Forest Recreation. New York 1970 (wyd. II).
4. Filipowicz Z. — Problemy ekonomiczne turystyki. SiT, Warszawa 1969.
5. Gałęcki R. — Wahania sezonowe w obrocie towarowym wywołane ruchem turystycznym. „Problemy Ekonomiczne” nr 1, Kraków 1967.
6. Kostka M. S. — Problemy turystycznego wykorzystania lasu. „Sylwan” nr 8, 1974.
7. Krzysik F. — Kierunki zagospodarowania zasobów leśnych Bieszczad. Materiały na konferencję problemową nt.: „Ocena wstępnego programu zagospodarowania zasobów leśnych regionu bieszczadzkiego”. PTL-OZLP w Przemyśle, 1973.
8. Mantel K. The Social and Economic Implication of Recreation Demand for National Forest Policies. W: Proceedings of the Sixth World Forestry Congress, vol. 3, Madrid 1966.
9. Marszałek T. — Lasy i gospodarstwo leśne w warunkach cywilizacji przemysłowej. „Sylwan” nr 7, 1970.
10. Marszałek T. — O infrastrukturalnych funkcjach lasu. „Sylwan” nr 4, 1973.
11. Orłowicz M. — Przewodnik po Galicji. Lwów 1919.
12. Ostrowski S. — Ruch turystyczny w Polsce, SiT, Warszawa 1972.
13. Prandacka K. — Wzrost gospodarczy Polski w układzie przestrzennym PWE, Warszawa 1969.
14. Rocznik Statystyczny GUS, Warszawa 1975.
15. Wilgat T. — Ochrona naturalnego środowiska przyrodniczego w Polsce. Materiały sesji poświęconej problemom ochrony środowiska człowieka. Szczecin 1970.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 6 grudnia 1976 r.

Краткое содержание

Бецады являются типичным рекреационным районом из-за высококачественных условий естественной среды. Туристическое движение в бецадах составляет в настоящее время 2% туризма страны, но в 1980 г. достигнет 3,3%. Рост туристического движения в Бецадах в период 5 лет достигнет 190%, в это же время показатель роста туристического движения для всей страны увеличится только на 70%. Туристическая достопримечательность Бецадов заключается в основном в тесной территориальной связи богатых песных и водных ресурсов, в связи с чем инфраструктура обслуживающая туристическое движение локализуется в основном на лесных площадях. От организации туристического движения требуется максимального использования всех ценных свойств естественных условий при ограничении до минимума возможность вызвать неблагоприятные изменения.

Summary

Due to high natural assets of its environment, Bieszczady Mts. belong to typically recreational regions. The present share of Bieszczady in national touristic activities amounts to 2% and will attain 3.3% in 1980. An increase in touristic activities in Bieszczady Mts. will amount to 190% during 5 years, while national touristic activities will grow by only 70% during this period of time. Since the touristic attraction of Bieszczady comes mainly from intermingled in space and rich forest and fresh water resources, the touristic infrastructure is located here first of all in forest areas. This requires such an organisation of touristic activities, which will permit a maximal utilization of natural environment assets and restrict to minimum the possibility of their degradation.